

Nr 5

Utlåtande i anledning av motioner om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 43 av fröken *Pehrsson* och fru *Olsson, Elvy*, samt II: 51 av herrar *Gustavsson* i Alvesta m. fl.

I motionerna, som är likalydande, har hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionen anförts».

Gällande bestämmelser

Kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller skulle ha varit inskriven om hon fyllt 16 år, har enligt lagen om allmän försäkring vid barnsbörd rätt till *moderskapspenning*. Moderskapspenning utgör 1 080 kr. Vid flerbörd tillkommer 540 kr. för varje barn utöver ett. Av moderskapspenningen kan den försäkrade lyfta 300 kr. före nedkomsten, dock tidigast 120 dagar före den beräknade tiden därför. Om en kvinna som har rätt till moderskapspenning skulle vara sjuk, är hon avstängd från rätt till grundsjukpenning fr. o. m. förlossningsdagen t. o. m. den tjugonionde dagen därefter.

Därest en kvinnlig försäkrad i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete, har hon enligt 3 kap. 13 § lagen om allmän försäkring rätt till *tilläggssjukpenning*, även om sjukdom inte föreligger. En förutsättning är dock att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit placerad i sjukpenningklass nr 3 eller högre, d. v. s. haft minst 2 600 kr. i arbetsinkomst, eller skulle ha varit placerad i sådan sjukpenningklass, om hon fyllt 16 år. Kvinna som gemensamt med sin make driver verksamhet kan tillhöra den obligatoriska försäkringen för tilläggssjukpenning. Placering i sjukpenningklass sker med ledning av hennes arbetsinsats i verksamheten.

Tilläggssjukpenning vid barnsbörd utgår tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 9 saml. 2 avd. Nr 5*

förlossningsdagen så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst för 180 dagar. Fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår tilläggsjukpenning i anledning av barnsbörd endast under förutsättning att kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att ha barnet i sin vård. Barntillägg utgår ej till sjukpenning vid barnsbörd.

I vissa fall kan enligt sjukförsäkringen försäkrade vara placerade i sjukpenningklass och sålunda berättigade till sjukpenning utan att uppfylla det generella minimivillkoret härför, nämligen en årsinkomst av förvärvsarbete om minst 1 800 kr. Detta gäller gifta kvinnor som stadigvarande sammanbor med sina män samt vissa andra därmed jämställda kvinnliga försäkrade (den s. k. *hemmafruförsäkringen*). Sådan försäkrad är placerad i sjukpenningklass nr 1, som berättigar till en sjukpenning av sex kronor om dagen.

Vid sidan av den allmänna försäkringen finns för kvinnor, som tillhör hemmafruförsäkringen eller skulle ha tillhört denna, om inte deras inkomster utgjort hinder därför, samt för vissa studerande en *frivillig sjukpenningförsäkring*. Bestämmelserna härom återfinns i *lagen om allmän försäkring* och i *kungörelsen om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa*. Beträffande den frivilliga sjukpenningförsäkringen gäller, såvitt avser personer tillhörande hemmafruförsäkringen, i huvudsak följande. Försäkring kan ske för sjukpenningtillägg (dvs. sjukpenning utöver obligatorisk sjukpenning) om lägst en krona och högst nio kronor för dag. Den sammanlagda sjukpenningen på grund av den allmänna och frivilliga försäkringen får dock icke överstiga femton kronor om dagen. Den frivilliga sjukförsäkringen utfaller endast vid sjukdom och således ej i samband med barnsbörd.

Frivillig försäkring för hemmafruar kan tecknas med 3, 18, 33 eller 93 dagars karenstid. Försäkrad, som är placerad i sjukpenningklass nr 1 eller nr 2, äger välja även försäkring utan karenstid. Viss möjlighet finns till kollektiv anslutning av medlemmar i en sammanslutning. Avgifterna för den frivilliga försäkringen erlägges direkt till vederbörande försäkringskassa. Till försäkringen utgår statsbidrag med 20 procent av kassans utgifter för sjukpenningtillägg.

Antalet frivilligt försäkrade hustrur uppgick den 1 januari 1967 till ca 133 000, varav 9,9 % i åldern 20—35 år. Den 1 januari 1968 hade antalet försäkrade stigit till ca 155 000.

Motionerna

I motionerna anföres bl. a.

Vi är medvetna om de svårigheter som skulle följa av rätt till frivilligt tecknad tilläggsjukpenning under de 180 dagar som moderskapspenningen är hänförlig till. Med hänsyn till numera förekommande familjeplanering skulle möjligheten stå öppen att vid en lämplig tidpunkt före ett planerat

havandeskap teckna försäkring för tilläggssjukpenning för att komma i åtnjutande av tillägg till moderskapspenningen. Den belastning som ett sådant utnyttjande skulle lägga på den frivilliga tilläggssjukpenningförsäkringen kunde medföra att den frivilliga försäkringen bleve förenad med stora kostnader.

Dessa svårigheter får inte vara avgörande för vår inställning till hemmafruarnas och i det aktuella jämförbara grupperns rätt att erhålla samma ekonomiska ersättning som förvärvsarbetande kvinnor vid inkomstbortfall i samband med barnsbörd. Hur de redovisade svårigheterna skall övervinnas bör bli föremål för skyndsamt utredning.

För att inte kostnaden för tilläggssjukpenning vid nedkomst helt skall belasta det relativt begränsade försäkringskollektiv, som de frivilligt försäkrade utgör, bör försäkringskassorna erhålla statsbidrag med 50 % av utgifterna för tilläggssjukpenning vid nedkomst. För att inte förmånen skall utnyttjas genom tillfälligt tecknande av frivillig försäkring bör föreskrivas att den försäkrade skall ha varit försäkrad för tilläggssjukpenning under en oavbruten tid av ett och ett halvt år före nedkomsten eller från den tidpunkt då möjlighet förelegat för henne att vara försäkrad för tilläggssjukpenning, övergångsvis dock från den tidpunkt då här berörda bestämmelser träder i kraft. Dessa frågor har tidigare behandlats i riksdagen. Man har hittills ryggat tillbaka för de svårigheter som är förbundna med finansieringen och för riskerna för missbruk av möjligheterna till tilläggssjukpenning i samband med nedkomst för frivilligt försäkrade. Vi anser tiden vara kommen att, trots svårigheterna, ge hedarbetande kvinnor och i eget företag arbetande samma möjligheter som förvärvsarbetande att få ersättning för inkomstbortfall i samband med barnsbörd.

Tidigare behandling

Frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd har vid ett flertal tillfällen och senast år 1968 varit föremål för riksdagens behandling. Beträffande behandlingen före år 1968 hänvisas till *andra lagutskottets utlåtande 1967: 6*.

Vid fjolårets riksdag väcktes motioner med samma yrkande som det förevarande. *Andra lagutskottet* anförde då i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1968: 20.

I samband med att riktlinjerna för den nuvarande moderskapshjälpen drogs upp undersökte socialförsäkringsutredningen ingående möjligheten att låta den frivilliga sjukpenningförsäkringen utfalla även i samband med barnsbörd. Tanken avvisades av utredningen och sedermera av riksdagen med hänsyn till de stora avgiftshöjningar en sådan ordning skulle medföra och med hänvisning till att anslutningen till den frivilliga försäkringen av dem som endast var intresserade av sjukförmånerna skulle hämmas. År 1962 väcktes i samband med införandet av lagen om allmän försäkring motioner av ungefär samma innebörd som de förevarande. Andra lagutskottet avstyrkte motionerna med hänvisning bl. a. till att det från varken principiella eller statsfinansiella synpunkter var motiverat att för finansiering av en frivillig försäkring anlita statsmedel i sådan omfattning som motionärerna förordat.

Vid 1965, 1966 och 1967 års riksdagar hade riksdagen i anledning av

motioner att på nytt ta ställning till frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd. Samtliga dessa år avslogs motionerna under hänvisning till 1962 års beslut. Enligt utskottets mening är de skäl, som år 1962 anfördes i frågan, alltfjämt bärande.

Utskottet

Enligt lagen om allmän försäkring erhåller kvinnlig försäkrad i samband med barnsbörd moderskapspenning med 1 080 kr. Vid flerbörd tillkommer 540 kr. för varje barn utöver ett. Kvinna som i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete har dessutom rätt till tilläggssjukpenning under förutsättning att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit placerad i lägst sjukpenningklass nr 3, d. v. s. i princip haft minst 2 600 kr. i årlig arbetsinkomst. Kvinna som gemensamt med sin make driver en rörelse kan tillhöra den obligatoriska försäkringen för tilläggssjukpenning, varvid klassplacering sker med ledning av hennes arbetsinsats i verksamheten.

Sådana hemarbetande kvinnor, som saknar arbetsinkomst eller har endast obetydlig sådan, är berättigade enbart till grundsjukpenning om sex kronor per dag. De kan därutöver genom den frivilliga sjukförsäkringen försäkra sig så att den sammanlagda sjukpenningen per dag uppgår till högst 15 kr. Denna försäkring utfaller ej i samband med barnsbörd. Staten bidrager till den frivilliga försäkringen med 20 procent av utgifterna för denna.

I förevarande motioner begärs skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd för »hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag». Motionärerna föreslår som villkor för tilläggssjukpenningen att vederbörande skall ha tillhört försäkringen i ett och ett halvt år. Med hänsyn till de höga kostnader den föreslagna försäkringen kan beräknas dra föreslås statsbidrag med 50 procent av kostnaderna.

I samband med att riktlinjerna för den nuvarande moderskapshjälpen drogs upp år 1954 undersökte socialförsäkringsutredningen ingående möjligheten att låta den frivilliga sjukpenningförsäkringen utfalla även i samband med barnsbörd. Tanken avvisades av utredningen och sedermera av riksdagen med hänsyn till de stora avgiftshöjningar en sådan ordning skulle medföra och med hänvisning till att anslutningen till den frivilliga försäkringen av dem som endast var intresserade av sjukförmånerna skulle hämmas. År 1962 vid behandlingen av förslaget till lagen om allmän försäkring väcktes motioner av ungefär samma innebörd som de förevarande. Motionerna avslogs med hänvisning bl. a. till att det från varken principiella eller statsfinansiella synpunkter var motiverat att för finansiering av en frivillig försäkring anlita statsmedel i sådan omfattning som motionärerna förordat.

Frågan återkom genom motioner åren 1965—1968. Vid samtliga tillfällen avslogs motionerna under hänvisning till 1962 års beslut. Enligt utskottets mening finns det inte skäl att i år inta annan ståndpunkt. Utskottet hemställer således,

att motionerna I: 43 och II: 51 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 februari 1969

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Lars Larsson (s), HübINETTE (m), Eric Carlsson (cp), Wanhainen (s), Österdahl (fp) och fru Grethe Lundblad (s);

från andra kammaren: herrar Lundberg (s), Gustavsson i Alvesta (cp), Jönsson i Ingemarsgården (fp), Fredriksson (s), fru Skantz (s), herr Ringaby (m), fru Håvik (s) och herr Olsson i Mölndal (s)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herrar *Eric Carlsson* (cp), *Österdahl* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp) och *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), vilka ansett, dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 4 med orden »I samband» och slutar med orden »hemställer således» bort ersättas med text av följande lydelse:

»De i motionerna I: 43 och II: 51 aktualiserade frågorna var föremål för behandling i samband med att riktlinjerna för den nuvarande moderskaps-hjälpen drogs upp. Någon lösning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag kunde då inte åstadkommas. Tiden får nu anses mogen för ett förnyat försök att ordna ifrågavarande grupperns sjukpenningproblem på ett tillfredsställande sätt. Utskottet anser det i motionerna framförda utredningskravet berättigat.

Den skillnad i förmån som föreligger mellan dem som är med i den obligatoriska försäkringen och den frivilliga är omotiverad. Den frivilliga tilläggssjukpenningen skall ge hemarbetande kvinnor eller kvinnor sysselsatta i familjens eget företag ekonomisk ersättning då de på grund av sjukdom

inte kan fullgöra sin arbetsinsats. Sådan ekonomisk ersättning är motiverad även vid barnsbörd.

De svårigheter som föreligger vid konstruerandet av ett i motionerna krävt system bör inte utgöra hinder för att en utredning av frågan företages. En sådan bör därför komma till stånd varvid även de i motionerna berörda finansieringsproblemen bör behandlas.»

dels att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 43 och II: 51 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsam utredning av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.»